

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PENTRU CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII

**unor prevederi ale articolului 32 alin. (4) lit.j) din Legea
nr. 162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor
(Sesizarea nr. 12a/2012)**

CHIȘINĂU

1 noiembrie 2012

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:
DI Alexandru TĂNASE, *președinte, judecător-raportor*,
DI Dumitru PULBERE,
DI Victor PUȘCAȘ,
DI Petru RAILEAN,
Dna Elena SAFALERU,
Dna Valeria ȘTERBEȚ, *judecători*,
cu participarea dnei Ludmila Chihai, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 6 iunie 2012, înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în ședință plenară închisă,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 6 iunie 2012 în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, 25 alin. (1) lit. i) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. i) din Codul jurisdicției constituționale, de avocatul parlamentar dl Tudor Lazăr, privind controlul constituționalității articolului 32 alin. (4) lit.j) din Legea nr. 162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor.

2. Autorul sesizării a pretins, în special, că prin specificarea categoriei „femeii-militar” norma contestată instituie o discriminare a militarilor, fondată pe sex, la obținerea concediului pentru îngrijirea copilului, iar prin neincluderea concediului pentru îngrijirea copilului în vechimea calendaristică a serviciului militar se aduce atingere dreptului persoanei la libera alegere a muncii, contrar articolelor 16, 18, 43, 48 și 49 din Constituție.

3. Prin decizia Curții Constituționale din 10 iulie 2012 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudicia fondul cauzei.

4. În ședința plenară publică autorul a extins obiectul sesizării, solicitând să fie declarate neconstituționale și prevederile corespondente din Regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în

Forțele Armate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941 din 17 august 2006, care reproduc normele legale contestate.

5. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opinia Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Ministerului Justiției, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerului Apărării.

6. La ședința plenară publică a Curții autorul sesizării a participat personal. Parlamentul a fost reprezentat de dl Sergiu Chirică, consultant principal în cadrul Direcției juridice a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost reprezentat de dl Vladimir Grosu, viceministru al justiției, asistat de dl Viorel Remișovschi, șef-adjunct al Direcției juridice din cadrul Ministerului Apărării.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

1. Legislația națională

7. Prevederile relevante ale Constituției Republicii Moldova (Monitorul Oficial, 1994, nr. 1, art.1) sunt următoarele:

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.”

Articolul 16

Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 48

Familia

„(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor. [...]”

Articolul 49

Protecția familiei și a copiilor orfani

„(1) Statul facilitează, prin măsuri economice și prin alte măsuri, formarea familiei și îndeplinirea obligațiilor ce îi revin.

(2) Statul ocrotește maternitatea, copiii și tinerii, stimulând dezvoltarea instituțiilor necesare. [...]”

Articolul 54 Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. [...]

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

8. Prevederile relevante ale Codului muncii nr. 154-XV din 28 martie 2003 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.159-162, art. 648) sunt următoarele:

Articolul 124 Concediul de maternitate și concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului

„(1) Femeilor salariate și ucenicilor, precum și soțiilor aflate la întreținerea salariaților, li se acordă un concediu de maternitate ce include concediul prenatal cu o durată de 70 de zile calendaristice și concediul postnatal cu o durată de 56 de zile calendaristice (în cazul nașterilor complicate sau nașterii a doi sau mai mulți copii – 70 de zile calendaristice), plătindu-li-se pentru această perioadă indemnizații în modul prevăzut la art.123 alin.(2).

(2) În baza unei cereri scrise, persoanelor indicate la alin.(1), după expirarea concediului de maternitate, li se acordă un concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, cu achitarea indemnizației din bugetul asigurărilor sociale de stat.

(3) Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit integral sau pe părți în orice timp, până când copilul va împlini vârsta de 3 ani. Acest concediu se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială, și în stagiul de cotizare.

(4) Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit opțional, în baza unei cereri scrise, și de tatăl copilului, bunică, bunel sau altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului, precum și de tutore.”

Articolul 126

Concediul suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vârstă de la 3 la 6 ani

„(1) În afară de concediul de maternitate și concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, femeii, precum și persoanelor menționate la art.124 alin.(4), li se acordă, în baza unei cereri scrise, un concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vârstă de la 3 la 6 ani, cu menținerea locului de muncă (a funcției).

(2) În baza unei cereri scrise, în timpul aflării în concediul suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului, femeia sau persoanele menționate la art.124 alin.(4) pot să lucreze în condițiile timpului de muncă parțial sau la domiciliu.

(3) Perioada concediului suplimentar neplătit se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială, dacă contractul individual de muncă nu a fost suspendat conform art.78 alin.(1) lit.a).

(4) Perioada concediului suplimentar neplătit nu se include în vechimea în muncă ce dă dreptul la următorul concediu de odihnă anual plătit, precum și în stagiul de cotizare potrivit legii.”

9. Prevederile relevante ale Legii nr. 162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 nr. 129-131, art. 618) sunt următoarele:

Articolul 7

Asigurarea protecției juridice și sociale a militarilor

”[...] (2) Femeile încadrate în serviciul militar prin contract, denumite în continuare femeile-militari, sînt egale în drepturi și obligații cu bărbații în condițiile prezentei legi și ale altor acte normative.

(3) Femeile-militari pot beneficia și de alte drepturi și înlesniri legate de întreținerea copiilor, maternitate sau alte circumstanțe prevăzute de legislația în vigoare, cu restricțiile prevăzute de prezenta lege.[...]”

Articolul 32

Detășarea și trecerea la dispoziție a militarilor

„(4) Trecerea la dispoziție a militarilor prin contract poate fi efectuată în următoarele cazuri și pe următoarele termene:

[...]

j) aflarea femeii-militar în concediul de îngrijire a copilului – pe întreaga perioadă a concediului. Perioada concediului de îngrijire a copilului se include în vechimea de muncă generală, în stagiul de cotizare, în conformitate cu legislația în vigoare, dar nu se include în vechimea calendaristică a serviciului militar. Până la expirarea acestui termen, femeia-militar are dreptul la continuarea serviciului militar; [...]

10. Prevederile relevante ale Legii nr. 5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 47-50, art. 200) sunt următoarele:

Articolul 1 Scopul legii

„Scopul prezentei legi constă în asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex.”

Articolul 2 Noțiuni principale

„În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică:

[...]

discriminare după criteriul de sex – orice deosebire, excepție, limitare ori preferință având drept scop ori consecință limitarea sau intimidarea recunoașterii, exercitării și implementării pe bază de egalitate între femei și bărbați a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; [...].”

Articolul 5 Interzicerea discriminării după criteriul de sex

„(1) În Republica Moldova, femeile și bărbații beneficiază de drepturi și libertăți egale, fiindu-le garantate și șanse egale pentru exercitarea lor.

(2) Promovarea unei politici sau efectuarea de acțiuni care nu asigură egalitatea de șanse între femei și bărbați se consideră discriminare și trebuie să fie înlăturată de autoritățile publice competente, conform legislației.

(3) Discriminarea poate fi directă sau indirectă.

(4) Acțiunile care limitează sau exclud sub orice aspect tratarea egală a femeilor și bărbaților se consideră discriminatorii și sînt interzise.[...]”

11. Prevederile relevante ale Legii nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 129-131, art. 618) sunt următoarele:

Articolul 1 Scopul legii și domeniul de aplicare

„(1) Scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.[...]”

2. Texte internaționale și elemente de drept comparat pertinente:

A. Documente ale Națiunilor Unite

12. Prevederile relevante ale Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (adoptată la 18 decembrie 1979 la New York și ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.87-XIII din 28 aprilie 1994, Monitorul Oficial, 1994, nr. 005), sunt următoarele:

Articolul 5

„Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru:

a) a modifica schemele și metodele de comportament social și cultural al bărbatului și femeii, pentru a se ajunge la eliminarea prejudecăților și practicilor cutumiare sau de altă natură care sunt bazate pe ideea de inferioritate sau superioare a unui sex, sau pe imaginea șablon privind rolul bărbatului sau al femeii;

b) a asigura ca educația în familie să contribuie la o înțelegere clară a faptului că maternitatea este o funcție socială și recunoașterea responsabilității comune a bărbatului și femeii în creșterea și educarea copiilor și în asigurarea dezvoltării lor, ținând seama că interesul copilului este condiția primordială în toate cazurile.”

B. Documente ale Organizației Internaționale a Muncii

13. Prevederile relevante ale Convenției O.I.M. (nr. 111) privind discriminarea în domeniul forței de muncă și exercitării profesiei (adoptată la Geneva la 25 iunie 1958, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 593-XIII din 26 septembrie 1995, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 59-60, art. 671) sunt următoarele:

„1. În scopul prezentei Convenții, termenul „discriminare“ cuprinde:

a) orice deosebire, excludere sau preferință fondată pe rasă, culoare, sex, religie, opinie politică, ascendență națională sau origine socială, care are drept scop să distrugă sau să alterneze egalitatea de șanse sau de tratament în materie de angajare sau de profesie;

b) orice altă deosebire, excludere sau preferință care are drept consecință să distrugă sau să alterneze egalitatea de șansă sau de tratament în materie de angajare sau de profesie, care ar putea fi specificată de membrul interesat după consultarea organismelor reprezentative ale celor ce angajează și a lucrătorilor, dacă există, și alte organisme corespunzătoare.

2. Deosebirile, excluderile sau preferințele fondate pe calificările cerute pentru un post nu sunt considerate ca discriminări.”

C. Acte ale Consiliului Europei

14. Prevederile relevante ale Cartei Sociale europene revizuită (adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996 și ratificată parțial prin Legea nr. 484-XV din 28 septembrie 2001, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 130, art. 959), sunt următoarele:

Articolul 27

Dreptul lucrătorilor având responsabilități familiale la egalitate de șanse și de tratament

„În vederea asigurării exercitării efective a dreptului la egalitate de șanse și de tratament între lucrătorii de ambele sexe având responsabilități familiale și între acești lucrători și ceilalți lucrători, părțile se angajează:

1. să ia măsuri adecvate:

a) pentru a permite lucrătorilor care au responsabilități familiale să intre și să rămână în viața activă sau să revină la aceasta după o absență datorată acestor responsabilități, inclusiv măsuri în domeniul orientării și formării profesionale;

b) pentru a ține cont de nevoile acestora în ceea ce privește condițiile de angajare și securitate socială; c) pentru dezvoltarea sau promovarea serviciilor publice sau private în special a serviciilor preșcolare de zi și a altor modalități de îngrijire;

2. să prevadă posibilitatea pentru fiecare părinte, în cursul unei perioade după concediul de maternitate, de a obține un concediu parental pentru îngrijirea copilului, ale cărui durată și condiții vor fi fixate prin legislația națională, convențiile colective sau practică;

3. să asigure ca responsabilitățile familiale să nu poată, ca atare, să constituie un motiv valabil de concediere.”

15. Prevederile relevante ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24 iulie 1997, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.54-55, art. 502, 1997), în continuare – “Convenția Europeană”, sunt următoarele:

Articolul 8

Dreptul la respectarea vieții private și de familie

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea

faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Articolul 14 Interzicerea discriminării

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

ÎN DREPT

16. Constituția garantează tuturor drepturi și libertăți egale, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială (articolul 16).

17. Constituția prevede, de asemenea, protecția de către stat a maternității și a familiei. Îngrijirea copiilor și educarea lor este un drept și o îndatorire ce le revine părinților în sarcină egală (articolele 48-49).

18. Codul Muncii recunoaște dreptul femeilor de a beneficia de „concediu de maternitate”, ce include concediul prenatal cu o durată de 70 de zile calendaristice și concediul postnatal cu o durată de 56 de zile calendaristice (în cazul nașterilor complicate sau nașterii a doi sau mai mulți copii – 70 de zile calendaristice) (articolul 124). În plus, femeile au dreptul la un „concediu de îngrijire a copilului” (concediu pentru creșterea copilului), parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani. Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit opțional, în baza unei cereri scrise, și de tatăl copilului, bunică, bunel sau altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului, precum și de tutore. Beneficiarul de concediu parental i se menține locul de muncă (funcția). Durata concediului pentru creșterea copilului se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială, și în stagiul de cotizare. În afară de concediul de maternitate și concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, femeii, precum și persoanelor sus-menționate, li se acordă, în baza unei cereri scrise, un concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vârstă de la 3 la 6 ani, cu menținerea locului de muncă (a funcției).

19. Legea cu privire la statutul militarilor (nr. 162-XVI din 22 iulie 2005) prevede trecerea la dispoziție a militarilor de sex feminin, aflați în concediu de îngrijire a copilului, pe întreaga perioadă a concediului (articolul 32 alin. (4) lit.j)). Nu există nici o prevedere echivalentă pentru militari de sex masculin.

20. Această lege prevede, de asemenea, că femeile-militari pot beneficia și de alte drepturi și înlesniri legate de întreținerea copiilor, maternitate sau

alte circumstanțe prevăzute de legislația în vigoare, cu restricțiile prevăzute de lege (articolul 7).

21. Pe de altă parte, legea specifică faptul că perioada concediului de îngrijire a copilului se include în vechimea de muncă generală, în stagiul de cotizare, în conformitate cu legislația în vigoare, dar nu se include în vechimea calendaristică a serviciului militar (articolul 32 alin. (4) lit.j)).

22. Regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941 din 17 august 2007, recunoaște femeii-militar dreptul la un concediu de maternitate, concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului și concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului, cu toate beneficiile și indemnizațiile inerente (p.108, lit.h) și i), 130 și 131). Nu există nici o prevedere echivalentă pentru militari de sex masculin.

23. Potrivit Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, femeile și bărbații au drepturi egale în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, orice formă de discriminare după criteriul de sex fiind interzisă. În aceeași ordine de idei se înscrie Legea cu privire la asigurarea egalității.

24. Autorul sesizării consideră că scoaterea în evidență a termenului „femeie-militar” în norma contestată instituie o discriminare fondată pe sex, iar neinclusiunea concediului pentru îngrijirea copilului în vechimea calendaristică a serviciului militar aduce atingere dreptului persoanei la libera alegere a muncii.

25. Curtea observă că sesizarea vizează în esență două probleme distincte: (1) discriminarea militarilor de sex masculin în raport cu militarii de sex feminin în ceea ce privește dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului; (2) neinclusiunea concediului pentru îngrijirea copilului în vechimea calendaristică a serviciului militar.

26. În acest context, Curtea reține că sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională interconexate, precum egalitatea în drepturi, protecția familiei, a maternității și a copiilor.

27. Curtea reține că prerogativa cu care a fost investită prin articolul 135 alin. (1) lit. b) din Constituție presupune stabilirea sensului autentic și deplin al normelor constituționale, care poate fi realizată prin interpretarea textuală sau funcțională, în măsura în care poate fi dedusă din textul Constituției, ținând cont de caracterul generic al normei, situațiile concrete pe care legiuitorul nu avea cum să le prevadă la momentul elaborării normei, reglementările ulterioare (conexe sau chiar contradictorii), situațiile complexe în care norma trebuie aplicată etc.

28. După cum a susținut Curtea întotdeauna, articolul 16 completează celelalte dispoziții substanțiale ale Constituției. El nu are existență independentă, deoarece se aplică numai pentru exercitarea drepturilor și a

libertăților garantate de dispozițiile constituționale. În timp ce poate opera și fără o încălcare a altor dispoziții constituționale și, în această măsură, poate avea o semnificație autonomă, articolul 16 din Constituție nu este aplicabil decât dacă situația intră în domeniul de aplicare a cel puțin uneia din dispozițiile constituționale ce vizează exercitarea drepturilor și a libertăților fundamentale. Acest principiu este adânc înrădăcinat în jurisprudența Curții (a se vedea, printre multe altele, Hotărârea nr. 15 din 13 septembrie 2011 privind controlul constituționalității articolului 18 alin.(3) din Legea nr.152-XVI din 8 iunie 2006 privind Institutul Național al Justiției, Hotărârea nr. 21 din 20 octombrie 2011 privind interpretarea articolului 46 alin. (3) din Constituție).

29. Curtea reține că, deși autorul sesizării a invocat incompatibilitatea normei contestate cu dreptul la muncă, în partea ce ține de neincluderea concediului pentru îngrijirea copilului în vechimea calendaristică a serviciului militar, nici în conținutul sesizării, nici în cadrul ședinței plenare publice el nu a identificat nici o categorie de persoane, aflate în situații juridice identice sau similare, în raport cu care femeile-militari ar fi fost, din această perspectivă, discriminate.

30. Astfel, Curtea reține că autorul sesizării nu și-a argumentat poziția privind încălcarea dreptului la libera alegere a muncii, garantat de articolul 43 din Constituție, nici separat, nici combinat cu articolul 16 din Constituție. Prin urmare, Curtea sistează procesul în această parte a sesizării.

31. În acest context, Curtea va examina sesizarea în partea ce ține de discriminarea militarilor de sex masculin în raport cu militarii de sex feminin în ceea ce privește dreptul la concediul pentru îngrijirea copilului din perspectiva articolului 16 din Constituție (egalitatea) combinat cu articolele 48 și 49 (familia și protecția familiei, a maternității și a copilului).

32. Pentru a elucida conținutul autentic al normelor constituționale, Curtea va opera, în special, cu jurisprudența sa anterioară, precum și cu principiile consacrate de dreptul internațional și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare – “*Curtea Europeană*”), utilizând toate metodele de interpretare legală.

33. Totodată, Curtea reține că prevederile articolului 32 alin. (4) lit. d) din aceeași lege la fel fac referire la dreptul femeilor-militari la concediul de îngrijire a copilului, după cum urmează:

„d) eliberarea din funcție în legătură cu efectuarea măsurilor de organizare – pe o perioadă ce nu va depăși 4 luni, iar în cazul *femeilor*-militari care se află în *concediul* de maternitate sau *de îngrijire a copilului* - pe toată durata acestui concediu.[...]”

34. În acest context, în temeiul articolului 6 alin. (3) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea se va pronunța și asupra normei conținute în articolul 32 alin. (4) lit. d) din Legea privind statutul militarilor.

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 16 COMBINAT CU ARTICOLELE 48 ȘI 49 DIN CONSTITUȚIE

35. În opinia autorului sesizării, prevederea supusă controlului constituționalității încalcă articolul 16 alin. (2) din Constituție, potrivit căruia:

„(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

36. Autorul sesizării consideră că norma contestată aduce atingere articolului 48 din Constituție, potrivit căruia:

„(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor. [...]”

37. Potrivit autorului sesizării, norma supusă controlului constituționalității încalcă, de asemenea, articolul 49 din Constituție:

„(1) Statul facilitează, prin măsuri economice și prin alte măsuri, formarea familiei și îndeplinirea obligațiilor ce îi revin.

(2) Statul ocrotește maternitatea, copiii și tinerii, stimulând dezvoltarea instituțiilor necesare. [...]”

A. Argumentele autorului sesizării

38. Potrivit autorului sesizării, Constituția prevede în articolul 48 drepturi și obligații egale în relațiile de familie, indiferent de sex.

39. În viziunea autorului sesizării, prin specificarea în textul Legii cu privire la statutul militarilor a sintagmei „*femeii*-militar” a fost instituită o discriminare fondată pe sex, care aduce atingere articolului 16 din Constituția Republicii Moldova.

40. În sprijinul poziției sale, autorul sesizării invocă articolele 14, care interzice orice discriminare, și 8, care garantează dreptul la viața privată, din Convenția Europeană.

B. Argumentele autorităților

41. În opiniile scrise prezentate Parlamentul, Președintele Republicii Moldova și Ministerul Apărării au pledat pentru recunoașterea constituționalității normei contestate.

42. Potrivit Parlamentului, prin reglementarea statutului juridic special al personalului militar, legiuitorul poate stabili *limite pentru militari în partea ce ține de exercitarea drepturilor și libertăților civile.*

43. În acest sens, în opinia Parlamentului, excluderea dreptului la concediu parental pentru militarii de sex masculin nu poate fi considerată ca fiind o încălcare a drepturilor constituționale, deoarece această limitare se bazează pe *caracterul benevol al încheierii contractului pentru îndeplinirea serviciului militar.*

44. În viziunea Parlamentului, această normă are drept obiectiv *excluderea nerespectării în masă de către personalul militar a obligațiilor de serviciu.*

45. Potrivit Parlamentului, acordând dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului ca excepție doar pentru femeile-militari, legiuitorul a ținut cont de numărul limitat al femeilor-militari în cadrul forțelor armate și de rolul social major al femeii în creșterea copilului.

46. În ședința publică a Curții, reprezentantul Parlamentului și-a modificat poziția, declarând că nu insistă să fie recunoscută constituțională norma contestată.

47. În opinia Aparatului Președintelui Republicii Moldova, restrângerea drepturilor tuturor militarilor la un concediu pentru creșterea copilului este *proporțională și justificată de necesitatea protejării securității naționale.*

48. Potrivit reprezentantului Președintelui Republicii Moldova, prin norma contestată a fost comis un act de „*discriminare pozitivă*”, statul instituind o compensație unui grup de femei-militari numeric neesențial (23% din efectivul forțelor armate), iar acordarea unor facilități acestora nu constituie o discriminare a bărbaților-militari.

49. Totodată, reprezentantul Președintelui Republicii Moldova afirmă că la adoptarea normei s-a ținut cont de funcțiile pe care le dețin *femeile-militari, care profesază o îndeletnicire proprie bărbaților, rolul acestora în asigurarea capacității de apărare, de specificul gândirii și de tradițiile locale, care presupun că anume femeia are în primul rând obligațiunea de a educa și crește copii.*

50. Potrivit Ministerului Apărării, majoritatea funcțiilor ce țin de pregătirea de luptă sunt exercitate de bărbați-militari, iar aflarea acestora în concediul de îngrijire a copilului *ar submina capacitatea de luptă a unităților militare și, implicit, interesele securității naționale.*

51. Guvernul, Ministerul Justiției și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei au recunoscut că, în contextul jurisprudenței recente a Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Konstantin Markin v. Rusia* (cererea nr.30078/06, hotărârea Marii Camere din 22 martie 2012), a textelor și recomandărilor internaționale, norma contestată, în partea ce ține de acordarea dreptului la concediu pentru îngrijirea copilului doar femeilor-

militari, riscă să fie calificată ca o normă legală ce contravine articolului 16 din Constituție și articolului 14 din Convenția Europeană.

C. Aprecierea Curții

1. Principii generale

52. În jurisprudența sa anterioară, Curtea a statuat constant că orice diferență de tratament nu implică în mod automat o încălcare a articolului 16 din Constituție. Pentru a stabili încălcarea articolului 16 din Constituție trebuie să se constate faptul că persoanele aflate în situații similare sau comparabile beneficiază de tratament preferențial și că această distincție este discriminatorie (a se vedea, între altele, Hotărârea nr.27 din 20 decembrie 2011 privind controlul constituționalității unor legi de modificare a condițiilor de asigurare cu pensii și alte plăți sociale pentru unele categorii de salariați).

53. Totodată, Curtea consideră judicios că aceste derogări trebuie să se încadreze în limitele articolului 54 din Constituție, potrivit căruia exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției (alineatul 2). De asemenea, restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

54. Astfel, o distincție este discriminatorie dacă nu se bazează pe o justificare obiectivă și rezonabilă, adică, dacă nu urmărește un scop legitim sau dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit.

55. Statul dispune de o anumită marjă de apreciere pentru a justifica un tratament diferit în situații analoge. Domeniul de aplicare al marjei de apreciere variază în funcție de circumstanțe și de context, dar Curții Constituționale îi revine misiunea de a aprecia în cele din urmă respectarea exigențelor Constituției. Acesta fiind în primul rând un mecanism pentru protejarea drepturilor omului, Curtea trebuie să ia în considerare evoluția standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului (*mutatis mutandis*, Hotărârea nr.15 din 13 septembrie 2011, precitată).

56. Curtea reamintește, între altele, că progresul spre egalitatea de gen a devenit un obiectiv major în statele membre ale Consiliului Europei și că, prin prisma textelor pertinente ale Consiliului Europei și a jurisprudenței

Curții Europene, numai considerente foarte puternice ar putea determina aprecierea unei diferențe de tratament ca fiind compatibilă cu Convenția Europeană (a se vedea hotărârile CEDO *Burghartz v. Elveția* din 22 februarie 1994, § 27 și *Schuler-Zraggen v. Elveția* din 24 iunie 1993 etc.).

57. În acest context, Curtea nu poate fi de acord cu argumentul reprezentantului Președintelui că norma contestată este justificată de specificul gândirii și tradițiile locale, care presupune că *anume femeia are în primul rând obligațiunea de a educa și crește copiii*. Urmând raționamentul Curții Europene, referințele la tradiții, prejudecăți generale sau atitudini sociale majoritare predominante într-o anumită țară nu sunt suficiente pentru a justifica o diferență de tratament fondată pe sex. De exemplu, statele nu pot impune tradiții în care este adânc înrădăcinată ideea că bărbatul joacă un rol-cheie, iar femeia – un rol secundar în familie (a se vedea hotărârea CEDO *Ünal Tekeli v. Turcia*, § 63).

58. În contextul specific al forțelor armate, Curtea observă că însăși Curtea Europeană a specificat că, atunci când au elaborat și apoi au semnat Convenția, majoritatea covârșitoare a statelor contractante aveau forțe de apărare și, prin urmare, un sistem de disciplină militară care implica în mod inerent posibilitatea de a impune anumitor drepturi și libertăți ale membrilor forțelor armate unele limitări, care nu puteau fi impuse civililor. Curtea Europeană a statuat că existența unor astfel de sisteme, pe care le-au menținut de atunci, nu intră în conflict cu obligațiile statelor în temeiul Convenției (hotărârea CEDO *Engel și alții v. Țările de Jos* din 8 iunie 1976, § 57). Rezultă că fiecare stat are competența de a-și organiza sistemul său de disciplină militară și dispune în acest sens de o anumită marjă de apreciere. În același timp, Curtea Europeană a statuat că, deși buna funcționare a unei armate este greu de conceput fără norme juridice menite să prevină prejudicierea sa de către personalul militar, autoritățile naționale nu pot însă să se bazeze pe astfel de norme pentru a împiedica exercitarea de către membrii forțelor armate a dreptului lor la respectarea vieții private, care se aplică militarilor la fel ca și altor persoane aflate sub jurisdicția statului (hotărârile CEDO *Smith și Grady v. Regatul Unit*, § 89, și *Lustig-Prean și Beckett v. Regatul Unit*, § 82, din 27 septembrie 1999).

2. Elemente de drept comparat

59. Analiza legislației statelor membre ale Consiliului Europei relevă că, în sectorul civil, numai două state (Armenia și Elveția) rezervă doar femeilor dreptul la concediul parental, într-un singur stat (Turcia) bărbații care lucrează în sectorul privat nu au dreptul la concediul parental, în timp ce cei care lucrează în sectorul public au acest drept, în alt stat (Bosnia și Herțegovina) bărbații pot beneficia de un concediu parental acordat numai

în anumite condiții (de exemplu, atunci când copilul este lipsit de grija maternă), iar într-un stat (Albania) legea nu prevede concediul parental. În celelalte state, bărbații și femeile care lucrează în sectorul civil au dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului pe picior de egalitate.

60. În unele state, concediul pentru creșterea copilului este un drept acordat familiei, pe care părinții îl pot repartiza între ei cum doresc (Azerbaidjan, Georgia și România, de exemplu). În alte state, acesta este un drept individual, fiecare părinte având dreptul la o anumită parte din concediul parental (Belgia, Croația, Italia, Luxemburg și Republica Cehă, de exemplu). În Suedia, acest drept este parțial familial și parțial individual, 60 de zile fiind rezervate pentru fiecare părinte, iar restul fiind împărțit între ei, după libera lor alegere. În unele state, concediul parental este neplătit (Austria, Belgia, Cipru, Malta, Țările de Jos și Regatul Unit, de exemplu). În altele, concediul parental este plătit, parțial sau în totalitate (Azerbaidjan, Luxemburg, Portugalia, Republica Cehă și Serbia, de exemplu). Durata concediului pentru îngrijirea copilului este de asemenea diferită, variind de la trei luni (Belgia) la trei ani (Spania).

61. În ceea ce privește sectorul militar, un stat (Albania) nu acordă în mod expres militarilor dreptul la concediu parental. În șase state (Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova, Elveția și Turcia) acest drept este recunoscut militarilor de sex feminin. În trei țări (Bosnia și Herțegovina, Bulgaria și Serbia) militarii de sex feminin au dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului, indiferent de situația lor, în timp ce militarii de sex masculin au acest drept în circumstanțe excepționale, de exemplu, în cazul în care mama a murit sau a abandonat copilul, este grav bolnavă sau nu poate să aibă grijă de copilul din orice alt motiv întemeiat. În celelalte state, militarii, bărbat sau femeie, au dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului pe picior de egalitate.

62. În unele țări (Austria, Croația, Cipru, Estonia, Finlanda, Italia, Luxemburg, Malta, Polonia, Portugalia și Suedia, de exemplu) concediul parental pentru militari este reglementat de aceleași dispoziții generale ca și cele aplicabile civililor. În alte țări (Franța, Grecia, Letonia, Lituania, Republica Cehă și România, de exemplu) concediul parental este definit prin dispoziții specifice care nu prezintă o diferență semnificativă în raport cu normele aplicabile civililor. În cinci țări (Germania, Belgia, Spania, Țările de Jos și Regatul Unit) dispozițiile care reglementează concediul pentru creșterea copilului pentru militari sunt diferite de cele aplicabile civililor sau mai restrictive decât cele din urmă. De exemplu, legea olandeză prevede posibilitatea amânării concediului pentru creșterea copilului atunci când „interesele importante ale serviciului” o dictează. În Germania legea oferă militarilor aceleași drepturi la concediul pentru creșterea copilului ca și civililor. Cu toate acestea, ministrul german al apărării se poate opune acordării concediului pentru creșterea copilului pentru un membru al

personalului militar, de sex masculin sau feminin, sau poate rechema un membru al personalului militar din concediul pentru creșterea copilului în cazul în care cerințele apărării naționale o impun. În mod similar, în Regatul Unit militarii, care, în principiu, au aceleași drepturi la concediul pentru creșterea copilului ca și civilii, pot să nu fie autorizați să plece atunci când doresc, dacă absența lor este considerată a fi în detrimentul eficacității forțelor armate aflate în luptă.

3. Aplicarea principiilor generale în prezenta cauză

i. Privind aplicabilitatea articolului 16 combinat cu articolele 48 și 49 din Constituție

63. Curtea trebuie să stabilească mai întâi dacă situația reglementată de norma contestată cade sub incidența articolelor 48 și 49 și, prin urmare, a articolului 16 din Constituție.

64. Curtea reiterează că articolul 16 din Constituție intră în acțiune atunci când situația la care se referă dezavantajul implică una din condițiile de exercitare a unui drept garantat, sau dacă măsurile criticate vizează exercitarea unui drept garantat. Pentru ca articolul 16 să fie operabil, este suficient ca situația reglementată de normele contestate să intre în domeniul de aplicare al uneia sau mai multor dispoziții ale Constituției, care garantează drepturi fundamentale.

65. Articolele 48 și 49 din Constituție nu prevăd expres dreptul la concediul pentru îngrijirea copilului și nu impun statului o obligație pozitivă de a prevedea indemnizația de concediu parental. Cu toate acestea, în conformitate cu articolul 49 din Constituție, statul facilitează, prin măsuri economice și prin alte măsuri, formarea familiei și îndeplinirea obligațiilor ce îi revin, ocrotește maternitatea, copiii și tinerii, stimulând dezvoltarea instituțiilor necesare.

66. În acest context, permițând unui părinte să stea acasă și să aibă grijă de copii, concediul parental și alocația aferentă favorizează viața de familie și are în mod cert un impact asupra organizării acesteia. Concediul pentru îngrijirea copilului și alocația corespunzătoare intră, așadar, în domeniul de aplicare al articolelor 48 și 49 din Constituție. Prin urmare, articolul 16 combinat cu articolele 48 și 49 din Constituție este aplicabil. În consecință, statul, atunci când decide să instituie un sistem de concediu pentru îngrijirea copilului, trebuie să facă acest lucru într-un mod compatibil cu articolul 16 din Constituție.

ii. Dacă a existat o încălcare a articolului 16 combinat cu articolele 48 și 49 din Constituție

67. Curtea observă că, în comparație cu militarii de sex feminin, militarii de sex masculin nu au dreptul legal la un concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de trei ani. Prin urmare, Curtea urmează mai întâi să verifice dacă militarii de sex masculin sunt într-o situație comparabilă cu cea a unei femei care lucrează în armată.

68. Spre deosebire de concediul de maternitate, care are drept scop de a permite mamei de a se recupera după naștere și de a alăpta bebelușul, dacă ea dorește, concediul pentru îngrijirea copilului și indemnizația de concediu parental se referă la perioada ulterioară și sunt concepute pentru a permite beneficiarului să stea acasă să îngrijească personal copilul.

69. În acest context, Curtea nu poate accepta argumentul Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Ministerului Apărării cu privire la rolul femeii în creșterea și educarea copilului (a se vedea §§ 45 și 49 *supra*). Fără a ignora diferențele care pot exista între tată și mamă, în relația lor cu copilul, Curtea reține că, în ceea ce privește creșterea copilului în timpul concediului pentru îngrijirea copilului, bărbații și femeile se află în „situații similare”.

70. Astfel, din perspectiva scopului concediului pentru îngrijirea copilului, militarii de sex masculin sunt într-o situație similară cu cea a militarilor de sex feminin. Prin urmare, Curtea urmează să stabilească dacă diferența de tratament între militarii de ambele sexe este fondată pe o justificare obiectivă și rezonabilă, în conformitate cu articolul 16 din Constituție.

71. Curtea ține cont de faptul că prezenta cauză se situează într-un context particular, cel al forțelor armate. Este un domeniu ce se află în strânsă legătură cu securitatea statului și, prin urmare, esențial pentru interesele vitale ale statului.

72. Statele se bucură de o largă marjă de apreciere în domeniul securității naționale, în general, și al forțelor armate, în special (a se vedea hotărârile CEDO *Smith și Grady v. Regatul Unit*, § 89, și *Lustig-Prean și Beckett v. Regatul Unit*, precitate).

73. Curtea reține că, în mai multe ocazii, Curtea Europeană a recunoscut că drepturile militarilor garantate de articolele 5, 9, 10 și 11 din Convenția Europeană, în unele cazuri, ar putea fi supuse unor restricții mai mari decât cele autorizate pentru civili. Astfel, în ceea ce privește articolul 14 combinat cu articolul 5, Curtea Europeană a considerat că faptul că militarii ar putea face obiectul unei sancțiuni disciplinare privative de libertate, în timp ce civilii nu, nu instituie o discriminare incompatibilă cu Convenția Europeană, deoarece condițiile și cerințele vieții militare diferă, după natura lor, de cele ale vieții civile (a se vedea hotărârea CEDO *Engel și alții v. Țările de Jos*, precitată, § 73). De asemenea, în ceea ce privește articolul 9 din Convenția Europeană, Curtea Europeană a constatat că, deși nu pot fi impuse civililor, restricțiile privind comportamentul și atitudinile motivate de religie sunt

acceptabile în armată. Curtea a reținut că, prin îmbrățișarea carierei militare, membrii forțelor armate se supun de bună voie unui sistem de disciplină militară și unor limitări ale drepturilor și libertăților pe care acest sistem le implică (hotărârile CEDO *Kalac v. Turcia* din 1 iulie 1997, § 28, și *Larissis și alții v. Grecia* din 24 februarie 1998, §§ 50-51, despre prozelitism în armată). În mod similar, atunci când a analizat situații prin prisma articolului 10 din Convenția Europeană, Curtea Europeană a subliniat că este necesar să se ia în considerare particularitățile vieții militare și „drepturile” și „responsabilitățile” specifice militarilor, membrii forțelor armate fiind supuși unei obligații de rezervă referitor la exercitarea funcțiilor lor (hotărârile CEDO *Hadjianastassiou v. Grecia* din 16 decembrie 1992, §§ 39 și 46, *Pasko v. Rusia* din 22 octombrie 2009, § 86, care implică divulgarea de secrete militare de către un membru al forțelor armate). Curtea Europeană a considerat, de asemenea, că diferențele dintre militari și civili în domeniul libertății de exprimare sunt justificate sub aspectul articolului 14 din Convenție prin diferențele dintre condițiile vieții militare și cele ale vieții civile, și anume, prin „drepturi” și „responsabilități” specifice membrilor forțelor armate (*Engel și alții*, precitată, § 103). În cele din urmă, trebuie subliniat că articolul 11 § 2 din Convenția Europeană prevede în mod expres că este permis să fie impuse restricții legale privind exercitarea libertății de întrunire și de asociere membrilor forțelor armate (hotărârea CEDO *Demir și Baykara v. Turcia* [MC], § 119).

74. În aceeași ordine de idei, Curtea Europeană a subliniat faptul că Convenția Europeană nu se oprește la porțile cazărmilor și că militarii, la fel ca toate celelalte persoane aflate sub jurisdicția unui stat contractant, au dreptul de a se bucura de protecția Convenției Europene. Autoritățile naționale nu pot invoca statutul special al forțelor armate, pentru a justifica privarea militarilor de drepturile lor. Pentru a fi justificată, o restricție privind drepturile garantate de Convenție trebuie să fie necesară într-o societate democratică (a se vedea, hotărârile *Grigoriades v. Grecia* din 25 noiembrie 1997, §§ 45-48, și *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs și Gubi v. Austria* din 19 decembrie 1994, §§ 36-40).

75. În ceea ce privește restricțiile privind viața privată și de familie a militarilor, mai ales atunci când restricțiile afectează „un aspect mai intim al vieții private”, trebuie să existe, de asemenea, „motive deosebit de grave” pentru ca aceste interferențe să satisfacă cerințele de la articolul 8 § 2 din Convenția Europeană. În special, trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între restricțiile impuse și scopul legitim de a proteja securitatea națională. Aceste restricții sunt acceptabile numai în cazul în care există o amenințare reală pentru eficiența operațională a forțelor armate, iar afirmațiile cu privire la existența acestui risc trebuie să fie „susținute de exemple” (*Smith și Grady*, § 89, și *Lustig-Prean și Beckett*, § 82, precitate).

76. Revenind la circumstanțele prezentei cauze, Curtea notează că Parlamentul, Președintele Republicii Moldova și Ministerul Apărării au

prezentat mai multe argumente pentru a justifica diferența de tratament între militarii de sex masculin și cei de sex feminin în ceea ce privește acordarea concediului pentru îngrijirea copilului. Curtea va examina fiecare dintre aceste argumente.

77. În primul rând, cu referire la argumentul despre rolul social pe care îl joacă femeile în educația copiilor, Curtea observă că, în cazul *Petrovic v. Austria* din 27 martie 1998, Curtea Europeană a remarcat evoluția progresivă a societății față de o repartizare mai egală între bărbați și femei a responsabilităților de creștere a copilului. În cauza *Weller v. Ungaria* din 31 martie 2009, Curtea a constatat o discriminare fondată pe statutul parental în faptul că tații naturali nu aveau dreptul la alocații parentale, în timp ce mamele, părinții adoptivi și tutorii puteau beneficia de această alocație (§§ 30-35).

78. Textele internaționale și elementele de drept comparat pertinente (a se vedea §§ 12-15, 59-62 *supra*) arată că evoluția societății – care, după cum a menționat Curtea Europeană în cazul *Petrovic*, a început în anii '80 – a înregistrat multe progrese de atunci.

79. Curtea observă că în majoritatea statelor europene, inclusiv Republica Moldova, legea prevede în sectorul civil că atât femeile, cât și bărbații pot beneficia de concediul pentru îngrijirea copilului. Într-un număr semnificativ de state membre ale Consiliului Europei, militarii atât de sex feminin, cât și cei de sex masculin au dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului (a se vedea §§ 61-62 *supra*). Acest lucru demonstrează faptul că societatea europeană modernă a evoluat spre o repartizare mai egalitară între bărbați și femei a responsabilității pentru creșterea copiilor și că rolul taților în creșterea copiilor mici este recunoscut din ce în ce mai mult.

80. Curtea nu poate ignora ideile care continuă să se răspândească și nici evoluțiile în jurisprudența Curții Europene.

81. De asemenea, Curtea consideră că reprezentantul Președintelui Republicii Moldova invocă în mod eronat noțiunea de discriminare pozitivă. În fapt, diferența de tratament între militarii de sex masculin și cei de sex feminin în ceea ce privește acordarea concediului pentru îngrijirea copilului nu urmărește nicidecum scopul de a corecta dezavantajul suferit de femei în societate sau „inegalitățile de fapt” între bărbați și femei. Curtea consideră că, dimpotrivă, această diferență are efectul de a perpetua stereotipurile fondate pe sex și constituie un dezavantaj atât pentru cariera femeilor, cât și pentru viața de familie a bărbaților.

82. În mod similar, Curtea nu consideră că tradițiile existente în Republica Moldova ar putea justifica diferența de tratament. Curtea Europeană a declarat că statele nu pot impune o repartizare tradițională a rolurilor fondată pe sex sau stereotipuri fondate pe gen (a se vedea § 57 *supra*). În plus, având în vedere că legislația Republicii Moldova prevede că atât femeile, cât și bărbații care lucrează în sectorul civil au dreptul la

concediu pentru îngrijirea copilului și că părinții sunt cei care aleg cine să ia concediu pentru îngrijirea copilului, Curtea nu poate accepta afirmația că anume femeia are în primul rând obligația de a educa și a crește copii, că femeia-militar profesează o îndeletnicire proprie bărbaților și că societatea moldovenească nu este gata să accepte egalitatea dintre bărbații și femeile aflate în serviciul forțelor armate.

83. Curtea conchide că diviziunea tradițională a rolurilor fondată pe gen în societate nu poate fi folosită pentru a justifica excluderea bărbaților, inclusiv a celor care lucrează în armată, de la exercitarea dreptului la concediu pentru îngrijirea copilului. Marea Cameră a Curții Europene a considerat că stereotipurile fondate pe gen – precum faptul că femeile sunt cele ce urmează să se ocupe mai mult de copii și că bărbații sunt cei care muncesc mai mult pentru a câștiga bani – nu pot fi considerate în sine ca reprezentând o justificare suficientă pentru un tratament diferențiat privind concediul pentru îngrijirea copilului, nu mai mult decât stereotipuri similare fondate pe rasă, origine, culoare sau orientare sexuală.

84. Curtea nu este convinsă de cel de-al doilea argument al Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Ministerului Apărării, potrivit căruia extinderea concediului pentru îngrijirea copilului pentru militarii de sex masculin ar dăuna puterii de luptă și eficienței operaționale a forțelor armate, în timp ce acordarea acestui drept militarilor de sex feminin nu comportă un astfel de risc, deoarece în armată există mai puține femei decât bărbați. Nimic nu indică faptul că autoritățile au efectuat studii statistice sau de expertiză pentru a evalua numărul de militari de sex masculin ce ar putea beneficia de concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de trei ani, la un moment dat și dispuși să facă acest lucru, și să analizeze consecințele pe care astfel de concedii le-ar putea avea asupra eficienței operaționale a armatei. Pentru Curte, simplul fapt că majoritatea funcțiilor ce țin de pregătirea de luptă sunt exercitate de bărbați-militari, astfel cum reține Ministerul Apărării, nu este suficient pentru a justifica diferența de tratament între bărbați și femei în armată. În aspectul abordat, informația furnizată de Ministerul Apărării la solicitarea Curții nu poate induce nici o concluzie în acest sens. Aceasta nu indică numărul total al personalului sau numărul de militari de sex masculin cu copii mai mici de trei ani. Prin urmare, această informație nu permite să se stabilească, fie și estimativ, procentul militarilor de sex masculin, care ar putea beneficia de concediul pentru creșterea copilului la un moment dat. În absența unor studii referitoare la dorința bărbaților militari de a beneficia de concediu pentru îngrijirea copilului este, de asemenea, imposibil să se estimeze numărul militarilor de sex masculin care ar fi efectiv dispuși să își ia concediu pentru îngrijirea copilului. Afirmația Ministerului Apărării că aceștia ar fi numeroși este contrazisă de informațiile statistice, care nu dezvăluie o problemă sistemică. În aceste circumstanțe, Curtea nu poate accepta afirmația

Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Ministerului Apărării cu privire la riscul pentru eficiența operațională a armatei, pentru că această declarație nu este „susținută de exemple” (a se vedea jurisprudența CEDO citată la § 75 *supra*).

85. Cu toate acestea, Curtea admite că, având în vedere importanța armatei pentru protejarea securității naționale, restricțiile privind dreptul la concediu parental ar putea fi justificate, cu condiția că acestea nu sunt discriminatorii. Pentru Curte, este posibil să se realizeze scopul legitim de protecție a securității naționale în alt mod decât prin limitarea dreptului la concediu pentru îngrijirea copilului pentru militarii de sex feminin și excluderea militarilor de sex masculin de la exercitarea aceluiași drept.

86. Curtea reține că într-un număr semnificativ de state membre ale Consiliului Europei militarii de ambele sexe au dreptul la concediu parental (a se vedea § 59 *supra*). Curtea ia act cu interes de dispozițiile legale privind concediul pentru creșterea copilului, care sunt în vigoare în țări precum Olanda, Germania și Regatul Unit (a se vedea § 59 *supra*). Aceste exemple arată că există modalități de a răspunde preocupărilor legitime legate de eficiența operațională a armatei, asigurând în același timp militarilor de ambele sexe egalitatea de tratament în ceea ce privește exercitarea dreptului la concediul pentru îngrijirea copilului.

87. Curtea reține că articolul 1 din Convenția nr.111 a OIM privind discriminarea în domeniul forței de muncă și exercitării profesiei prevede că distincțiile, excluderile sau preferințele, fondate pe calificările solicitate pentru un anumit loc de muncă, nu sunt considerate discriminare (a se vedea § 12 *supra*). În acest context, Curtea nu consideră că excluderea dreptului la concediu parental în speță este fondată pe o calificare necesară pentru a servi în armată. De altfel, militarii de sex feminin au dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului, excluderea în cauză afectând doar militarii de sex masculin.

88. În același timp, Curtea consideră că, având în vedere cerințele speciale ale armatei, excluderea dreptului la concediu parental poate fi justificată în privința unui militar, bărbat sau femeie, care, din cauza unor factori, precum poziția sa ierarhică, raritatea calificărilor tehnice sau participarea sa la operațiunile militare de pe teren, nu poate fi ușor înlocuit în sarcinile sale. Or, în Republica Moldova, dreptul la concediu parental se fondează exclusiv pe sexul militarilor. Excluzând militarii de sex masculin de la exercitarea dreptului la concediul parental, dispoziția în cauză impune o restricție care se aplică în mod automat tuturor militarilor de sex masculin, indiferent de poziția lor în armată, de disponibilitatea unui înlocuitor sau de situația lor personală.

89. Curtea consideră că o astfel de restricție generală și automată, impusă unui grup de persoane, fiind fondată pe sex, depășește domeniul de aplicare a unei marje de apreciere a statului acceptabile, oricât de largă ar fi, și că

este incompatibilă cu articolul 16 din Constituție, combinat cu articolele 48 și 49 din Constituție.

90. În cele din urmă, în ceea ce privește argumentul Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Ministerului Apărării, potrivit căruia, prin angajarea în armată, militarul renunță la dreptul său de a nu fi discriminat, Curtea consideră că, având în vedere importanța fundamentală a interzicerii discriminării fondate pe criterii de sex, nu poate fi acceptată posibilitatea de a renunța la dreptul de a nu fi supus la o astfel de discriminare, deoarece ar fi contrară unui interes public important (a se vedea, pentru o abordare similară privind discriminarea rasială, *DH și alții v. Republica Cehă* [MC], § 204).

91. În același context, Curtea reține că în hotărârea *Konstantin Markin v. Rusia*, precitată, Marea Cameră a constatat faptul că a fost încălcat articolul 14 combinat cu articolul 8 din Convenție prin refuzul autorităților ruse de a-i recunoaște reclamantului, militar de sex masculin, dreptul la concediul pentru îngrijirea copilului, raportat la militari de sex feminin, cărora acest drept le era recunoscut (a se vedea, în același sens, hotărârea *CEDO Hulea v. România* din 2 octombrie 2012).

92. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că excluderea militarilor de sex masculin de la exercitarea dreptului la concediul parental, în timp ce militarii de sex feminin au acest drept, nu poate fi considerată ca fiind fondată pe o justificare obiectivă sau rezonabilă. Prin urmare, Curtea conchide că această diferență de tratament constituie o discriminare fondată pe sex.

93. În consecință, norma contestată încălcă articolul 16 combinat cu articolele 48 și 49 din Constituție.

94. Pentru aceleași considerente, Curtea reține că articolul 32 alin. (4) lit. d) din Legea privind statutul militarilor (a se vedea § 34 *supra*) încalcă articolul 16 combinat cu articolele 48 și 49 din Constituție.

95. Având în vedere faptul că punctele 67 lit. j), 88 alin. 5 lit. b), 108 lit. i), 116 lit. e), 131 din Regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.941 din 17 august 2006, reproduc norma legală contrară Constituției, Curtea reține valabilitatea aceluiași argumente privind neconstituționalitatea acestora.

Pentru aceste motive și în temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul Jurisdicției Constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se declară neconstituțional* cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar” din articolul 32 alin. (4) lit. d) și lit.j) din Legea nr.162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor.
2. *Se declară neconstituțional* cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar” din punctele 67 lit. j), 88 alin. 5 lit. b), 108 lit. i), 116 lit. e) și 131 din Regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941 din 17 august 2006.
3. *Se sistează procesul* pentru controlul constituționalității sintagmei „dar nu se include în vechimea calendaristică a serviciului militar” din articolul 32 alin. (4) lit. j) din Legea nr. 162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor.
4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Alexandru TĂNASE

*Chișinău, 1 noiembrie 2012
HCC nr.12
Dosarul nr.12a/2012*

**REPUBLICA MOLDOVA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ**

PCC-01/12a

Chișinău, 1 noiembrie 2012

Parlamentul Republicii Moldova

ADRESĂ

Prin Hotărârea nr. 12 din 1 noiembrie 2012 Curtea Constituțională a declarat neconstituțional cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar” de la articolul 32 alin. (4) lit. d) și lit.j) din Legea nr.162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor.

În același context, Curtea a declarat neconstituțional cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar” de la punctele 67 lit. j), 88 alin. 5 lit. b), 108 lit. i), 116 lit. e) și 131 din Regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941 din 17 august 2006.

Curtea constată că, fiind declarat neconstituțional cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar”, **normele juridice afectate necesită a fi supuse revizuirii redacționale**, pentru a corespunde normelor limbii literare.

În același timp, Curtea observă că s-a creat un **vid legislativ** privind acordarea concediului de îngrijire a copilului militarilor, fiind necesară reglementarea legală exhaustivă a condițiilor și modalităților în care acest drept poate fi exercitat.

În acest context, Curtea atrage atenția că în hotărârea sa a menționat că statele se bucură de o largă marjă de apreciere în domeniul securității naționale, inclusiv al forțelor armate, și că drepturile militarilor, în unele

cazuri, ar putea fi supuse unor restricții mai mari decât cele autorizate pentru civili.

În același timp, Curtea a considerat neargumentat pretinsul risc pentru eficiența operațională a armatei, deoarece nu i-au fost prezentate informații concludente care ar demonstra că extinderea concediului pentru îngrijirea copilului pentru militarii de sex masculin ar dăuna puterii de luptă și eficienței operaționale a forțelor armate, în timp ce acordarea acestui drept militarilor de sex feminin nu comportă un astfel de risc.

Curtea a statuat că o astfel de restricție generală și automată, impusă unui grup de persoane, fiind fondată pe sex, depășește domeniul de aplicare a unei marje de apreciere a statului acceptabile, oricât de largă ar fi, și că este incompatibilă cu normele constituționale.

Pentru Curte, este posibil să se realizeze scopul legitim de protecție a securității naționale în alt mod decât prin limitarea dreptului la concediu pentru îngrijirea copilului pentru militarii de sex feminin și excluderea militarilor de sex masculin de la exercitarea aceluiași drept.

Totodată, Curtea a reținut că, având în vedere cerințele speciale ale armatei, excluderea dreptului la concediu parental poate fi justificată în privința unui militar, bărbat sau femeie, care, din cauza unor factori, precum poziția sa ierarhică, raritatea calificărilor tehnice sau participarea sa la operațiunile militare de pe teren, nu poate fi ușor înlocuit în sarcinile sale.

În lumina celor expuse, în temeiul articolului 79 din Codul Jurisdicției Constituționale, Curtea consideră necesară soluționarea acestor probleme de către Parlament.

În acest sens, Curtea solicită Parlamentului să examineze, în conformitate cu prevederile articolului 28¹ din Legea cu privire la Curtea Constituțională, prezenta adresă și să-i fie comunicate rezultatele examinării acesteia în termen de 3 luni.

Președinte

Alexandru TĂNASE